

De ontwikkeling

van een

sekse- en gendersensitieve

geneeskunde

Radboudumc

Prof. Dr. Toine Lagro-Janssen

Wat betekent het om vrouw, man of iets daarbuiten te zijn? Wat zegt wetenschap over gender?

GENDERSTUDIES

Knellende identiteiten

Zeventig jaar geleden werd de basis gelegd voor gender- of queerstudies. Het is inmiddels „verschrikkelijk gecompliceerd”.

Door onze redacteur **Hendrik Spiering**

GENDERTERMEN

A-gender

Een genderidentiteit waarbij iemand zich niet met een mannelijk, vrouwelijk of enig ander gender identificeert (ook wel ‘genderloos’ of ‘nongender’)

Binair

(In de context van gender) de veronderstelling dat mannelijk en vrouwelijk de enige twee genders zijn

Cisgender

Een term die beschrijft dat het geslacht dat is toegewezen bij de geboorte overeenkomt met de genderidentiteit

Gender

De houdingen, gevoelens en gedragingen die een samenleving associeert met een geslacht. In het Westen is de klassieke tweedeling man en vrouw. Tegenwoordig wordt gender gezien als een spectrum

Genderdysforie

Het diepe, onaangename gevoel dat iemand heeft als het bij geboorte toegewezen geslacht niet overeenkomt met hoe diegene zich voelt en wil uiten

Opzet

Botero – Melancholy man

- Begrippen sekse en gender
- Van ééngeslachtelijkheid naar tweegeslachtelijkheid
- Van vrouwenhulpverlening naar een sekse-en gendersensitieve geneeskunde
- Over blindheid en bias
- Conclusie

S
E
K
S
E

Begrippen

Sekse is het geheel van biologische, chromosomale, hormonale eigenschappen, die bepalen of iemand 'man' of 'vrouw' is.
(xx of xy en geslachtskenmerken)

Iedere cel heeft een sekse

The genome does not only influence
how genitals look . . .

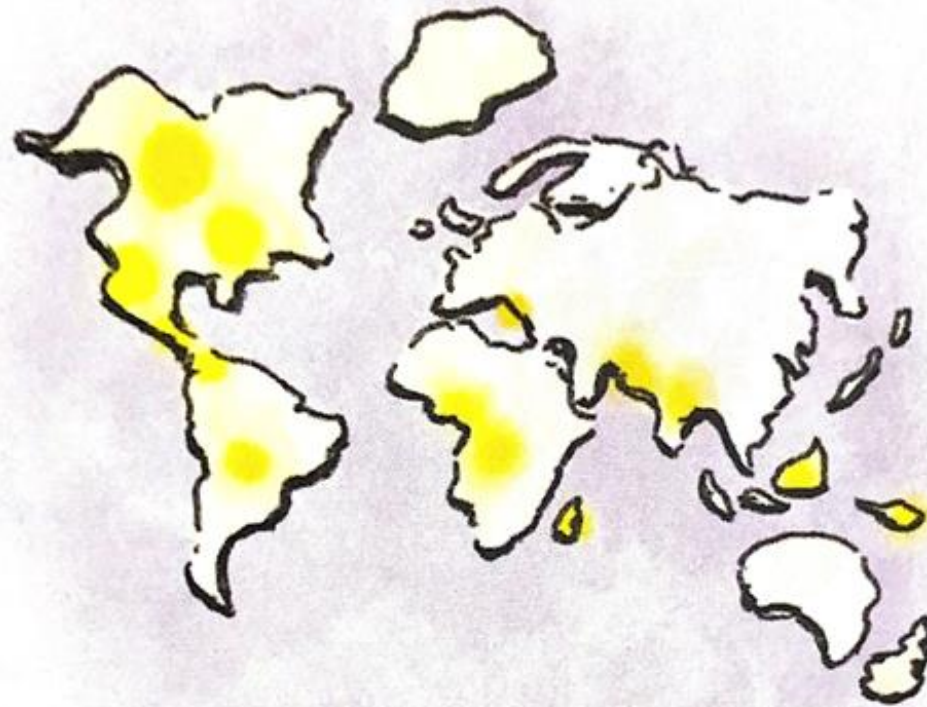
. . . but also the incidence and symptoms of
diseases, for example in immune response.

G
E
N
D
E
R

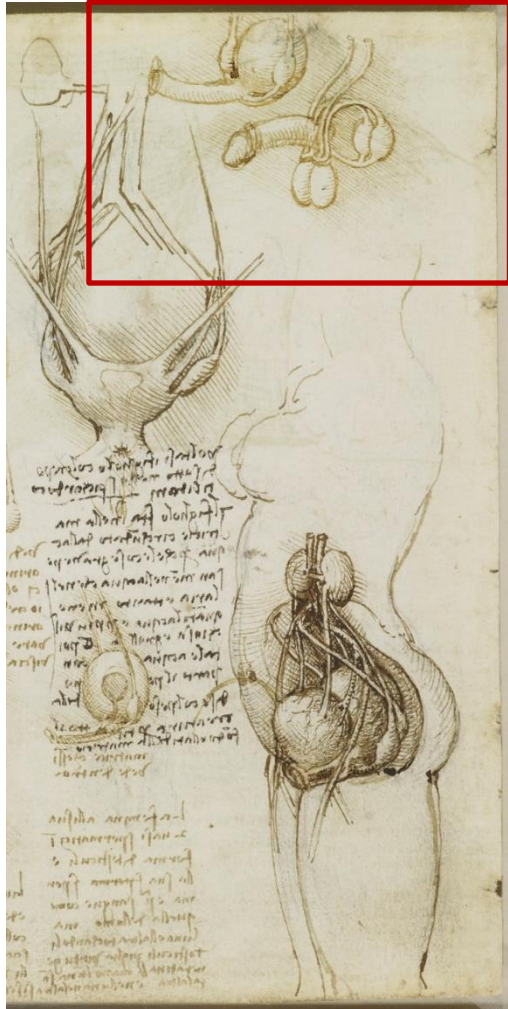
Gender is de term die wordt gebruikt voor houdingen, gevoelens en gedragingen, die een bepaalde cultuur en samenleving associeert met een geslacht (vrouwelijk of mannelijk).

Genderidentiteit is het innerlijke
gendergevoel dat mensen ervaren
(vrouw, man, iets daar tussenin, beide of geen
van beide)

There are many cultures on our planet
that have more than two genders and
even facebook offers more than
twenty choices.

Van ééngeslachtelijkheid naar tweegeslachtelijkheid

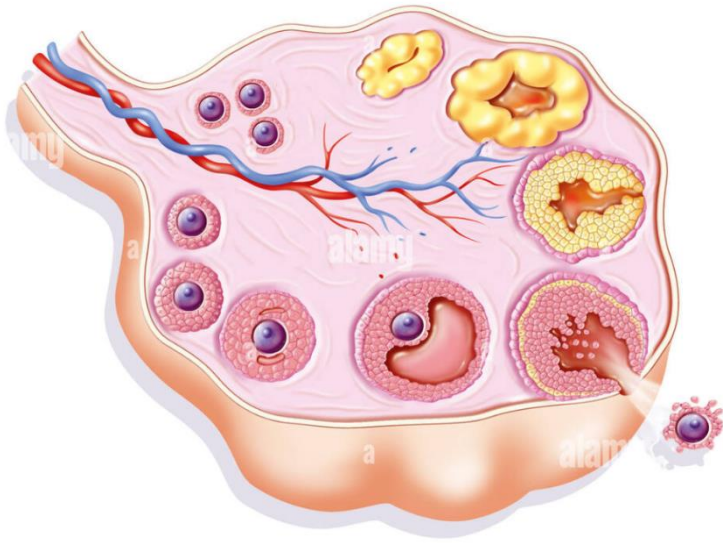
Één geslacht

- Het één-sekse model (Aristoteles)
- Man-vrouw verschil is gradueel
- Functies m-v bij voortplanting
 - Man: actief, bepalend
 - Vrouw: passief, voedingsbodem
- Niets lijkt zoveel op een man als een vrouw

Leonardo da Vinci – 1503

Laqueur Th. *Making sex: body and gender from the Greeks to Freud*. Cambridge, Massachusetts/ London: Harvard University Press; 1990.

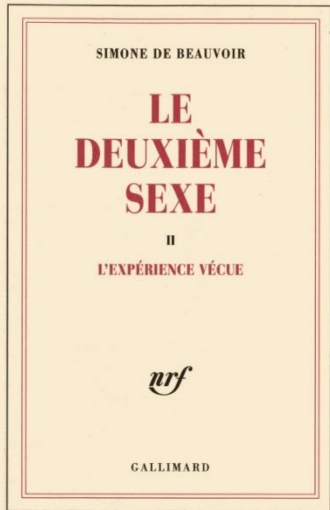
Van ééngeslachtelijkheid naar tweegeslachtelijkheid

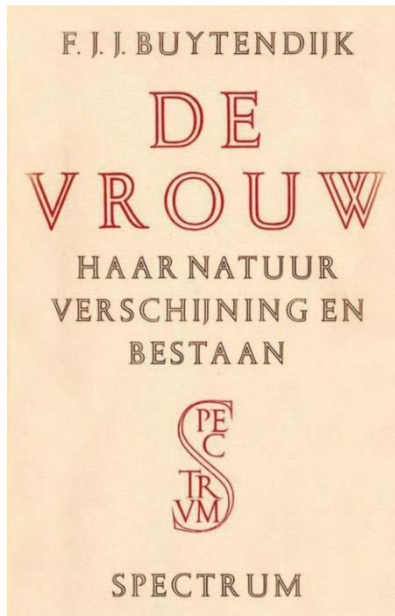
Twee geslachten

- Het twee-seksen model (Graafse follikel, 1827)
- Man-vrouw verschil is absoluut
- De man staat voor rationaliteit, cultuur, geest en intellect
- De vrouw staat voor emotionaliteit, natuur, lichaam, materie
- De vrouw is de andere sekse

Van ééngeslachtelijkheid naar tweegeslachtelijkheid

1949

1951

Twee geslachten

- De biologie is basis uitvergroting sekseverschillen

- Biologisering van het begrip vrouwelijkheid (eind 19e eeuw)
- Vrouwelijkheid wordt synoniem met haar lichaam

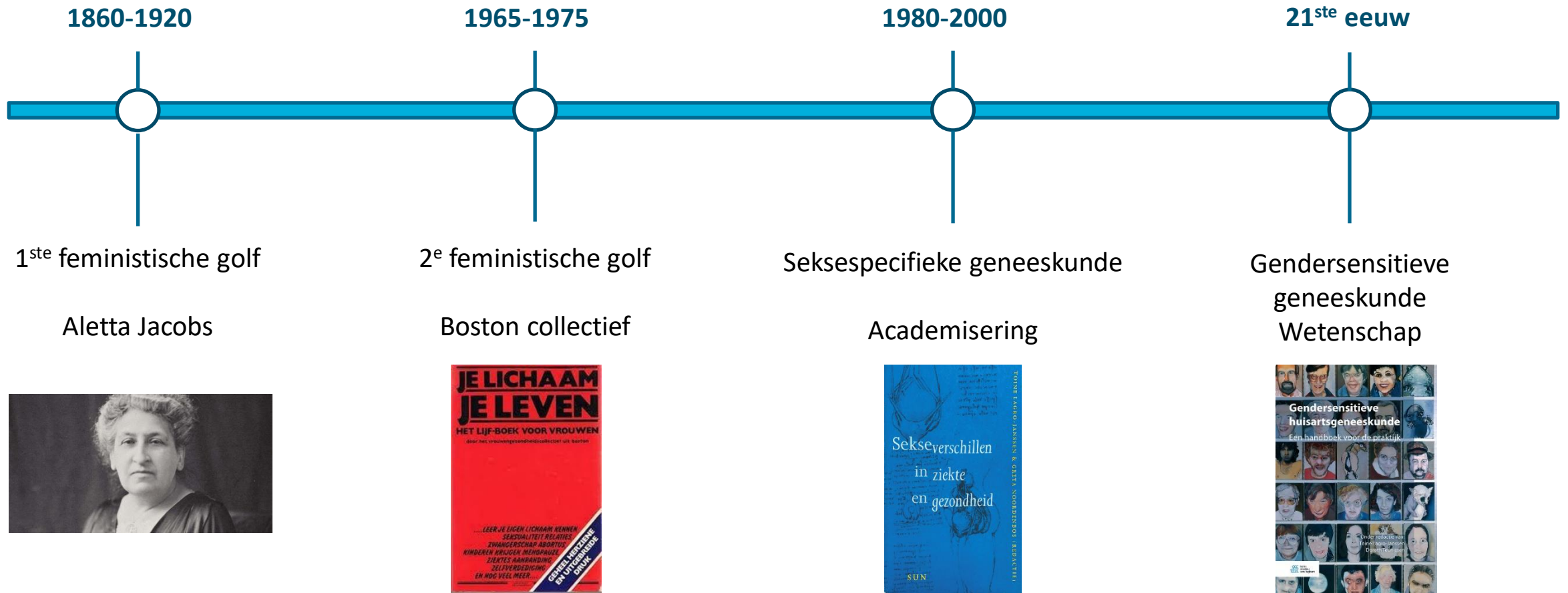
Opzet

Botero – Melancholy man

- Begrippen sekse en gender
- Van ééngeslachtelijkheid naar tweegeslachtelijkheid
- Van vrouwenhulpverlening naar een sekse-en gendersensitieve geneeskunde
- Over blindheid en bias
- Conclusie

Van vrouwenhulpverlening tot sekse- en gendersensitieve geneeskunde

De eerste feministische golf

1860-1920

Aletta Jacobs

- **Opeisen plaats in het openbare leven**
 - 1919 vrouwenkiesrecht
- **Verbeteren medische zorg aan vrouwen**
 - Vrouwenpessarium (armoede, sterfte kraambed)
 - Prostitutie, SOA

De tweede feministische golf

1968-1975

- **Verzet tegen bestaande rolverdeling man-vrouw**
 - Het onbehagen bij de vrouw (Joke Smits 1967)
 - Man-Vrouw Maatschappij (Hedy d'Ancona 1968)
- **Zelfbeschikkingsrecht over haar eigen lichaam**
 - Aandacht (seksueel) geweld tegen vrouwen (blijf-van-mijn-lijf huizen)
 - Voor een veilige abortus (baas-in-eigen-buik)
 - Kritiek op het seksisme in de geneeskunde (zwartboeken patiënten)
 - Belang ervaringskennis van vrouwen (Boston Collectief 1975)

Ontstaan zelfhulpgroepen en VHV (benzoverslaving, PMS, VIDO)

Van VHV naar sekse-en gendersensitieve geneeskunde

Toepassing van VHV door hulpverleners in de praktijk

1980-2000

- Vraag naar wetenschappelijke evidence (1980 Vrouwenstudies, 1995 KNAW erkent NOV)
- Vraag naar wetenschappelijke evidence in de geneeskunde (1996 Leerstoel Vrouwenstudies Medische Wetenschappen)
- Kennistekort ziekten vrouwen **en** mannen
- **Een overheidsbeleid van adviescommissies, fusies en bezuinigingen**
 - Projectgroep VHV (1983-1986), adviesgroep VHV (1988-1991)
 - Stuurgroep VHV (1996-1999 Els Borst)
 - **Goede zorg is seksespecifiek**
- Programma ZON (1996 integratie seksespecifieke hulpverlening in de gezondheidszorg)

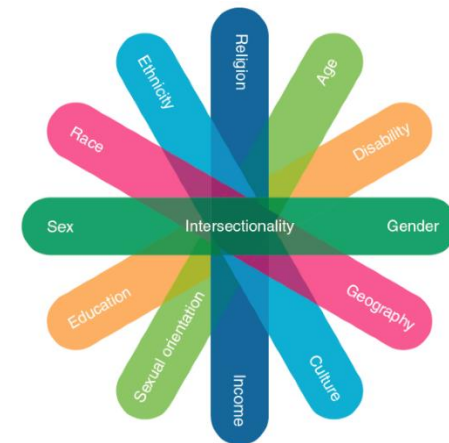

Van VHV naar sekse-en gendersensitieve geneeskunde

21-ste eeuw

- Ontwikkeling wetenschappelijk onderzoek (cardiologie, genetica, GGZ e.a.)
- Implementatie in onderwijs, opleiding, nascholing
- Implementatie zorg?
- **Van sekse- en gender naar diversiteit en intersectionaliteit**

Over genderblindheid en genderbias

Over genderblindheid en genderbias

Covid-19 m/v

- 21,2% vaccinatie-studies covid-19 resultaten uitgesplitst naar sekse
- vrouwen sterkere immuunreactie na vaccinatie(trombotische bijwerking)
- meer mannen sterven aan covid-19 dan vrouwen, omdat vrouwen een actiever en adaptiever immuunsysteem hebben, zij elimineren virusinfecties beter

Over genderblindheid en genderbias

Genderbias m/v

- het slankheidsideaal voor vrouwen, het gespierde lichaamsideaal voor mannen
- een echte man kan niet verkracht worden (patiënt vertelt niet, arts vraagt niet)
- een echte man lost problemen zelf op (hulpvraaggedrag)
- je man heeft recht op gemeenschap, een normale man heeft gemeenschap

Conclusie

- De dominantie van de mannelijk blik verdwijnt traag
- Het postulaat van uniformiteit, de man als model, verandert (langzaam)
- Sekse-en genderverschillen in gezondheid spelen van cel tot maatschappij
- Sekse-en gendersensitieve geneeskunde levert betere persoonsgerichte zorg

